

Junior Achievement Magyarország gazdasági oktató program - Intézményi esélyteremtő, felzárkóztató szakmai program és módszertana

ÖSSZEFOGLALÁS

CÉL

Ötödik dolgozatommal, „*Mutasson be egy intézményi esélyteremtő, felzárkóztató szakmai programot, Ismertesse téziszvázlatát, módszertanát*” című témához kapcsolódó elvárásokat szeretném teljesíteni.

KIINDULÓ HELYZET BEMUTATÁSA

Gyógypedagógusként, értelmi fogyatékos tanulók nevelésével, oktatásával foglalkozom. Munkámat akkor tekinthetem sikeresnek, ha tanítványaim életútját nyomon követve személyük sikeres szocializációját tapasztalom.

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

Fogyatékosként élő emberek száma jelentős. Európai felmérések szerint számuk megközelítőleg a lakosság összlétszámát tekintve 10-15%-ra tehető.

Az óvodai ellátásban, az alapfokú oktatásban részvételük majdnem teljes körű, képességeik fejlesztésének lehetősége államilag elvárt és biztosított. Középfokú oktatásban jelenlétük erősen csökken, amennyiben felvételt nyernek, abban az esetben is kevesen szereznek végzettséget, képesítést.

A munkahelyek kevésbé nyitottak, jellemzően nem alkalmaznak fogyatékos személyt, az igénybe vehető ösztönzők ellenére sem.

KÖVETKEZTETÉSEK

Jelen helyzetben intézményi szinten kell átgondolni, lehetőségeket és kapcsolatokat keresni tanítványaink foglalkoztatási problémáinak megoldására. A megfelelő képességekkel rendelkező tanulóink számára esélyt kell teremtenünk az egészséges szocializáció megvalósulására.

Valamennyi fórumon képviselnünk, és szemléltetnünk kell a fogyatékkal élők megbízható munkaképességét, munkába állításuk társadalmi fontosságát és hasznosságát.

Készítette: Koós Mária

Beosztása: gyógypedagógus, munkaközösségvezető

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglalás.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
1.Bevezetés.....	3
2.Témához kapcsolódó fontosabb fogalmak áttekintése.....	3
3. Intézményem bemutatása.....	5
4.Mire is vállalkoztunk?.....	5
4.1.A JAM-ről általában.....	5
4.2.A JAM és a projektpedagógia.....	6
5.A JAM program elindítása.....	7
6. Záró gondolatok.....	9
7. Felhasznált irodalom.....	9

1.BEVEZETÉS

„A legmagasztosabb emberi vonás a gyengébb védelme.”

Bárczi Gusztáv

Dolgozatom megírásakor a következő gondolatok felhasználásával igyekeztem intézményem egyik működő, esélyteremtő projektjét bemutatni:

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység akkor éri el célját, ha esélyt teremt és felkészít az esély „kihasználásának” lehetőségére.

Az esély akkor válik valóssá, ha elég ismeretet közvetítek a lehetséges partnerekről, a lehetséges partnereknek.

A fogyatékkal élők társadalmi szocializációja szempontjából az esélyteremtés jelent megoldást.

A sérült emberek foglalkoztatásra való felkészítése, a támogató partneri kapcsolatok kiépítése az intézményes nevelés fontos és legösszetettebb feladata.

2.A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ FONTOSABB FOGALMAK ÁTTEKINTÉSE

A kiinduló helyzet vázolásához szükségesnek érzem néhány fogalom kiemelését.

Esély, mely feltételezi, hogy a cél eléréséhez valamennyi egyénnek azonos körülmények és lehetőségek adóttak. A teljesítmény a „versenyző” egyéni képességein múlik.

Hátrányos helyzet, megítélése relatív, az adott szereplőkre, helyzetekre értelmezhető. A pedagógiában valamennyi olyan helyzetet hátrányosnak tekintünk, melyben a gyermek személyiségfejlődése az átlagosnál nehezebb.

(1993. évi LXXIX. közoktatásról szóló törvény 121.§. 14.)

Fogyatékoság kifejezés végleges állapotot jelöl, melyben a sérülés foka változó lehet, de megléte maradandó. A defektus súlyossága szerint a társadalmi szocializációt, részvételt változó mértékben akadályozza.

(1993. évi LXXIX. közoktatásról szóló törvény 121.§.29.)

Esélyegyenlőségi politika jelen esetben azoknak a döntéseknek a meghozatalát és szabályozóknak a kijelölését jelenti, melyek a diszkrimináció teljes kizárását garantálják valamennyi hátrány csökkentése érdekében a fogyatékkal élők számára.

A nemzetközi kodifikáció alapokmányai közül az alapelvekkel és a sérült emberek jogainak deklarálásával a következő okmányok foglalkoznak.

- *Értelmi Fogyatékos Személyek Jogainak Deklarációja 1971*
- *Fogyatékos Személyek Jogainak Deklarációja 1975*
- *Helios program 1986- jótékonyt felváltja az esélyteremtés*
- *Fogyatékossgal Élő Személyek Esélyegyenlőségére vonatkozó Alapvető Szabályok 1993*
- *Salamancai Nyilatkozat 1994*
- *Fogyatékossgal élő emberek jogairól szóló új Egyezmény 2006*

Intézményünkbe értelmi fogyatékos tanulók járnak, kiknek sérülése súlyos, illetve tartós és súlyos, tehát fogyatékoságuknál fogva hátrányos helyzetűek. Ebben az esetben nem a szociális hátrány dominál, bár ez is jelentős, hanem a mentális képességek átlagnál alacsonyabb volta miatti korlátozott teljesítőképesség. Az ép társadalom tagjaihoz képest esélyeik, lehetőségeik erősen behatároltak.

A fogyatékkal élők társadalmi megsegítésének fontosságára először a 70-es években irányult figyelem. Új utakat kerestek melyek az integráció valamennyi lehetséges területét oktatás, szociális intézkedések, foglalkoztatás átfogták.

A feladat összetett, hiszen a megsegítés módját és kereteit meghatározza a sérült ember életkora, élethelyzete. A gyermekkor igénye a képességek kibontakoztatása, a felnőttkoré a foglalkoztatás, mely az adott időszak foglalkoztatáspolitikájának függvénye, az idősebb életkorban pedig a szociális védelem fontossága nő meg. Az esélyteremtő megoldásokat alapvetően meghatározza a fogyatékoság specifikuma és a sérült ember egyéni sajátossága. Elérendő cél, hogy a fogyatékos ember társadalmi rehabilitációja a lehető legszélesebb körűen valósuljon meg, az oktatás és a foglalkoztatás terén biztosítva számára a teljes élet esélyét.

Tanulóink iskola utáni foglalkoztatásának fontos kérdése indította el a közös gondolkodást, a dolgozatomban bemutatásra kerülő esélyteremtő tevékenység felé.

3.Intézményem bemutatása

A XVIII. ker. SOFI

Többfunkciós intézmény, melyben óvoda, általános iskola, speciális szakiskola, készségfejlesztő szakiskolai képzés működik. Emellett a SOFI látja el a logopédiai szakszolgálatot a kerület óvodáiban, általános iskoláiban, és biztosítja az integrált oktatásban az SNI-s gyermekek fejlesztését is.

Néhány éve OKJ-s szakmai képzés is folyik iskolánkban, számítógép kezelő, illetve irodai asszisztens szakmákban.

Tanulóink 25 éves korukig az iskola falai között tanulhatnak. Annak ellenére, hogy ez idő alatt valamennyi fiatal részt vesz valamilyen szakmai képzésen, mindez nem jelent biztosítékot arra nézve, hogy az intézményből kikerülve munkalehetőséghez jussanak. Ennek oka részben az, hogy a munkaerő-piacon való sikeres részvételhez az intézményben oktatott szakmai ismeretek (pl. szöveg) nem mindig előnyösek. Nagyobb gondot jelent azonban, hogy az alacsonyabb iskolázottság – szakmunkásképző, szakközépiskolai végzettség hiánya) hátrányt jelent a fiataloknak a munkába álláshoz akkor, amikor magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőknek sem tudnak sok esetben munkalehetőséget biztosítani.

A munkahelyek részéről is tapasztalható bizonyos fenntartás a tanulásban-értelmileg akadályozott fiatalok foglalkoztatásával szemben, mivel kevésbé ismerik ezeknek a fiataloknak a lehetőségeit, adottságait, pozitív emberi tulajdonságait, (kitartás, szorgalom, bizalom stb.)

Az intézményben az alapképzéshez és a szakmai képzéshez szükséges infrastruktúra részben rendelkezésre áll, részben folyamatosan bővül. Felismerve, hogy szükség van új szakmákkal bővíteni a rendelkezésre álló szakképzési lehetőséget, a 2010/2011. oktatási évtől beindításra került az agyagművesség oktatása, két szinten: tanulásban és értelmileg akadályozott gyermekek számára.

Iskolánk 2008-ban csatlakozott a JAM programhoz, melynek keretében szélesebb körben népszerűsíteni kívántuk a szakiskolai tanulók által készített munkákat, nem utolsósorban célunk volt megismertetni tanulóinkkal azokat az alapfogalmakat, melyek a piaccgazdaság működésével kapcsolatosak. (JAM: Junior Achievement Magyarország)

4.Mire is vállalkoztunk?

4.1.A JAM-ről általában

A Junior Achievement Worldwide 124 országban folytatja képzéseit. Magyarország 1993 óta tagja a szervezetnek.

A JAM kiemelten közhasznú non-profit szervezet, mely EU-támogatások felhasználásával, kormányzati támogatással és szponzorai segítségével végzi tevékenységét. Hazánkban kuratóriumának 7 tagja van, munkájukat szakértői testület és 6 alkalmazott segíti.

A szervezet célja, hogy állandó, működő kapcsolatot biztosítson a közoktatás és a munka világa, a vállalati szféra között. Küldetésének tekinti, a közoktatásban tanuló fiatalok felkészítését az aktív, piacgazdasági, társadalmi részvételre. Fontosnak tartja azoknak az ismereteknek a közvetítését, melyek segítségével már az iskolapadban képet alkothatnak tanulóink a vállalkozások működéséről, a munkáltatók elvárásairól, saját maguk kompetenciáiról.

A diákvállalkozások létjogosultságát alátámasztja az a megállapítás is, mely szerint az oktatás és a gyakorlat (munka) célja és működése elvált egymástól, nem alkot egységet. „Hiánycikk” a cselekvésorientált képzés.

A JAM alapelképzelését egy kölcsönös szükségszerűsége építi fel, mely szerint a munkavállaló fiatal sikeres szeretne lenni, a munkaadó pedig olyan munkavállalót keres, aki tapasztalattal rendelkezik és saját sikere érdekében tanulni, tenni képes.

Több helyzetelemzés beszámol arról, hogy a közoktatásban tanuló diákok a problémamegoldó gondolkodás területén nem nyújtanak megfelelő teljesítményt, a matematikai és természettudományos érdeklődésük csökkenő tendenciát mutat. A ma iskolája nem „értékesíti” a diákok meglévő kreativitását, nem támaszkodik az önálló munkavégzésre, mint lehetőségre.

A tapasztalt helyzet megváltoztatása érdekében az EU oktatást érintő célkitűzéseikhez csatlakozva JAM a következő célokat jelöli meg:

- az oktatás rendszerének megújítása, a benne dolgozó pedagógusok képzésének javítása
- az eszközrendszer fejlesztése, a tanulási környezet vonzóvá tétele
- már meglévő, más országban szerzett tapasztalatok adekvát alkalmazása, vállalkozási kedv erősítése.

A diákvállalkozások ezeknek a céloknak a megvalósításában jelentős szerephez juthatnak, hiszen konkrét tapasztalatok megszerzését biztosítják a megismerés folyamatában. A segítő pedagógus részéről egy újfajta látásmódot, újszerű ismereteket feltételez. A szimulált vállalkozások hasonló körülmények között fejtik ki tevékenységüket, mint a jövőbeni lehetőségek. A tapasztalatgyűjtéshez olyan közeget biztosít, melyben szükségessé válik döntések meghozatala, vezetői szerepek felvállalása, a termelő vagy szolgáltató tevékenység gyakorlása.

4.2.A JAM és a projektpedagógia

A diákvállalkozások felépítését és működtetését meghatározó projekt módszer véleményem szerint a gyógypedagógiai nevelés-oktatás sajátja. Az értelmi fogyatékosok oktatása nem nélkülözheti a cselekvésbe ágyazott sok szempontú megismerési-tevékenykedtető folyamatot. A kiindulási alap a tanuló kíváncsisága, a rá jellemző gondolkodás. A projekt, mindig egy létező, valóságos célt jelöl, mely esetünkben produktum (áru) létrehozása, illetve haszon termelése. Maga a vállalkozó tevékenység „hozza helyzetbe” a tanulót, amelyben a konkrét célt teljesítve egy összetett pedagógiai fejlesztés részesévé válik nem az iskolapadban ülve, számára indirekt módon.

A módszer komplexitását adja, hogy a valóságos tevékenység konkrét, vagyis az elvégzendő feladatok összetettek, többféle munkafolyamat végrehajtását igényli. Számunkra ez a lehetőség különösen fontos, hiszen tanítványaink képességbeli teljesítményei nagyon eltérőek. A projekt által biztosított lehetőség, hogy a különböző képességstruktúrával rendelkező tanulóink egyformán fontos szerephez juthatnak.

Pl: Az értelmileg akadályozott tanuló szőnyeget sző, a diákvállalkozás értékesítési igazgatója a következő JAM-vásár terveit „szövi”. Mindkét vállalkozó teljesítményének színvonala ugyanolyan fontos a sikeresség szempontjából, pedig értelmi képességeik nagymértékben eltérnek egymástól.

Tanítványaink többségének problémát okoz a társaival, nevelőivel való együttműködés. A hagyományos módszerekkel ez a képesség csak korlátozottan fejleszthető, elsősorban direkt módon. A projekt módszer magában hordozza annak a lehetőségét, hogy a kooperáció spontán megvalósuljon, valódi közösségformáló ereje érvényesüljön. A tanár-diák partnerség megtapasztalása pozitív hatással lehet az egyéb intézményi tevékenységekre is.

Ez a módszer kiterjeszti a gyógypedagógiai alapszempontot, a differenciálás alkalmazási lehetőségeit, mivel tárgya többszörösen összetett. Számátalan bekapcsolódási területet kínál. A mennyiségi differenciálásnál, a minőségi differenciálás válik hangsúlyosabbá. Valamennyi résztvevő, valamennyi tudására szükség van a siker eléréséhez.

5.A JAM program elindítása

Intézményünkben a program elindítását több tényező is indokolta. Az első és legfontosabb, hogy felnőtt korú, iskolánkból kikerülő tanítványaink foglalkoztatása nem megoldott, tapasztalataik a „való világról” hiányosak. A döntés mellett szólt az az érv is, hogy a szakiskolások (szőnyegszövés, dísz tárgykészítés...) által elkészített termékeknek nem volt igazi piaca. A diákvállalkozások a projekt módszer segítségével működnek, melyet adaptálva tanítványaink fejlesztésére megfelelő lehetőségeket biztosít. Ezek mellé a tények mellé sorakozott fel néhány vállalkozó kedvű, tenni akaró kolléga és kíváncsi tanuló.

A program megismertetésében sokat jelentett, egy közeli többségi általános iskola szervező tanárának segítsége, aki ismertette az intézményében már működő diákvállalkozás menetét, a náluk tapasztalt sikereket, korlátokat.

Természetesen intézményemben a program vállalása még több kérdést és kockázatot vetett fel, mint a többségi általános iskolában. Alapvető szempont volt, hogy az elindulásakor vannak-e iskolánkban olyan képességű tanulók, akik a vezetés team-munkáját, mint tervezés, tevékenységi körök, döntéshozatal, szervezés feladatait, el tudják látni, a

természetesen jelentős pedagógus segítség mellett. Átlátják-e a lehetőséget ebben a próbálkozásban, van-e hozzá kedvük?

A projektről való döntéshez, tehát számba kellett vennünk:

- Mit jelent a diákvállalkozás projekt?
- Van-e a projektre vállalkozó diákcsoportunk? Tudják-e értelmezni a vállalkozást?
- Van-e pedagógus támogató csapatunk? Ismerjük-e eléggé a projekt módszert, tudjuk-e adaptálni saját intézményünkre? Mit és mennyit vállalnak a projekt sikere érdekében?
- Fel tudunk-e készülni az értékesítésre? Tudunk-e árumennyiséget biztosítani? Piacképes-e az áru?

A kérdések megválaszolása után úgy döntöttünk rendelkezünk azokkal a feltételekkel, illetve hiányosságainkat pótolni tudjuk, melyek keretet biztosítanak a sikerhez.

A regisztrációs követelmények teljesítése után, sikeresen bejegyzésre került a SOFIKA-SZÖV diákvállalkozás. A hivatalos bejegyzési folyamat alatt intézményünkben 3, majd 4 pedagógus végezte el a JAM Központ szervezésében a :

-A pedagógus, mint mentor című akkreditált tréninget, melyen elsajátították azokat a kompetenciákat, melyek alkalmazásával sikeres támogatójává válhatnak a diákvállalkozások működtetésének.

-Projektpedagógia alkalmazási lehetőségei a közoktatásban című akkreditált tréninget, melyen elsajátították a projektvezetés azon szabályait, módszereit, technikáit, melyek lehetővé teszik a kitűzött cél elérését, a projekt sikeres felépítését.

Speciális helyzetünkből adódóan alaposabb előkészítést és hosszabb időszakot vett igénybe a vezetőség megalakítása. A vezetőség tagjai az irodai asszisztens képzésen részt vevő és azt sikeresen elvégző tanítványaink közül kerültek ki. Az első félév tapasztalatszerzéssel telt. Kapcsolatot építettek ki más vállalkozásokkal, ellátogattak JAM-vásárokra, hogy lássák egy-egy vállalkozás megjelenését.

A vállalkozás alaptőkéjét, részvények kibocsájtásával biztosította.

Közben folyt a belső munka. A vezetőség megválasztása után, meghatározásra került a tevékenységi kör.

Első lépésben a vállalkozás a szövőműhely termékeit választotta ki értékesítésre. E téren már rendelkeztek piackutatási tapasztalattal, több zsúrizett szőnyegünk és tarisznyánk volt, illetve egy barkácsáruház több éve, kisebb mennyiségben sikerrel értékesítette termékeinket. A fazekas műhely kialakításával, és beüzemelésével bővült az árukínálat, az ott készült dísz tárgyak, ajándéktárgyak is értékesítésre kerültek.

Az elkészített üzleti terv rögzítette a vállalkozás piaci megjelenéseit tanévenként, az eseményekhez kapcsolódó marketing tervet, a megvalósításhoz szükséges becsült tőkeszükségletet, a kivitelezők körét és a termelési tervet.

A diákvállalkozás keretében a termékek valódi piaci körülmények között kerültek értékesítésre. Így nem csupán a termékek elkészítése, hanem az árusítás, az ezzel kapcsolatos bizonylatolás, a bevétel hasznosítása is hozzájárult a tanulók ismereteinek bővítéséhez.

A vállalkozás az eltelt időszak alatt 4 alkalommal szerepelt sikeresen a Lurdy ház által rendezett JAM-vásárokon. Már két ízben hozhatták el tanulóink a „legjobb eladó” és a „legszebb termék” díját. A legnagyobb sikert azonban az jelentette számukra, hogy

termékeink jelentős részét sikerült értékesíteni, és a további működés anyagi hátterét biztosítani.

További célok között szerepel, hogy a vállalkozás tagjai részt vehessenek a vállalkozással foglalkozó diákkonferenciákon, tovább mélyítsék a gazdálkodással összefüggő ismereteiket, részesei lehessenek erről a tevékenységről szóló tréningeknek, további üzleti élményeket gyűjthessenek.

6. Záró gondolatok

A Sofika-Szöv diákvállalkozás tagjaival történő beszélgetések alapján, éves elszámolásait, beszámolóit áttekintve bizonyossá vált, hogy a működtetett program több tanulónknak lehetőséget és esélyt teremt. Az esély megvalósulása nemcsak a konkrét anyagi sikert jelenti, hanem elsősorban a képességek kiteljesedését, a társas kapcsolatok kiépítését, a projekt biztosította szocializációs lehetőségek kihasználását.

„Egymás kölcsönös tisztelete nélkül nincs ép társadalom, se kicsi, se nagy. A gyermekek abban küldetésben születnek, hogy a közös szépség egy-egy darabját közénk elhozva a maguk hozzájárulásával újjáteremtsék az emberiséget. Ezzel a teremtő erővel mindegyikük rendelkezik, akkor is, ha fél keze van, vagy egy se, ha vak, ha béna, ha mongoloid, vagy ha süketnéma. Nincs felemelőbb, nemesebb feladat, mint az ő újjászülető munkájukban segíteni és igen nagy megtiszteltetés, ha engedik...” - Kokas Klára

Felhasznált irodalom

*Intézmény és környezete, esélyegyenlőség 3.
A közoktatási intézmény és környezete
Közoktatási Vezető Képzéséért Alapítvány, 2009.*

Vargáné Mező Lilla: Inkluzív nevelés- Az integrált oktatás jogi háttere
Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára
suliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2006.

Szabó Ottilia: A sajátos nevelési igényűekért
Fejlesztő Pedagógia 2008/6.

Hortobágyi Katalin: Projekt Kézikönyv
Iskolafejlesztési Alapítvány, 2002.

Fodor Krisztina- Gergely Orsolya: Az életre való tudás
Junior Achievement Magyarország, 2005.

Sofika-Szöv termelési beszámoló, jegyzőkönyvei